

KLAIPĖDOS LOPŠELIS-DARŽELIS „ŽUVĖDRA“
2014 m. RESPUBLIKINĖ PRAKTINĖ KONFERENCIJA
„PABELSKIME Į VAIKO ŠIRDĮ PER KALBĄ BEI ETNINĮ UGDYMĄ“

"Lietuvių liaudies dainos ir vaikų kūryba"

Klaipėdos lopšelis-darželis "Volungėlė"
Rūta BUDINAVIČIENĖ,
meninio ugdymo mokytoja, muzikos mokytoja ekspertė

Lietuvių liaudies kūryboje vaikų dainos užima savitą vietą, nors nepasižymi gausumu. Vaikų dainas sudaro suaugusiųjų dainos, atėjusios į vaikų repertuarą, specialiai kurtos vaikams ir pačių vaikų kūryba.

Yra dvi plačiau žinomos liaudies dainų atlikimo kryptys: autentiškas folkloras ir liaudies dainos išplėtojimas, harmonizavimas, pritaikant koncertiniam atlikimui. Tikrąją lietuvių liaudies muziką šiais laikais pateikia etnografiniai ir folkloriniai ansambliai. Vieni akcentuoja tradicijos tęstinumą ir sustingdo ją XIX a. kaime; kiti pabrėžia perduodamą esminį turinį ir procesą –tai leidžia perimti ir keisti tradiciją.

Liaudies dainas darželyje taip pat atliekame abiem būdais: arba autentiškai (nekeičiant teksto, melodijos) ir be pritarimo (a cappella), arba pritaikome instrumentinį (pianinas, akordeonas, kanklės ir kt.) pritarimą, t.y. dainos harmonizuotos, išplėtotos, aranžuotos.

Muzikinėje veikloje pedagogui visada kyla klausimas: kaip šiuolaikiniams vaikams patraukliai pateikti liaudies dainą, kurioje daug senovinių ir vaikams nežinomų žodžių, veiksmų, veiklos, reiškinių, palyginimų ir pan. Štai tada ir prasideda pedagogo ir vaikų kūryba.

1) Jau liaudies **dainos mokymo pradžioje** galime vaikų klausti, ką galėtų reikšti vienas ar kitas nežinomas žodis. Įdomiausias vaikų fantazijas, asociacijas, samprotavimus galime užrašyti kaip autorinę vaikų kūrybą.

2) Sekantis žingsnis - **dainos teksto vizualizavimas**, t.y. vaikams nežinomų žodžių paaiškinimas, rodant iliustracijas, plakatus, nuotraukas, tikrus daiktus, filmuotą medžiagą ir pan. Savo praktikoje šiuo metu ypač dažnai naudoju plakatų rinkinius "Pažinkime gyvūnus" ir "Lietuvių etninė kultūra" bei kitą vaizdinę medžiagą.

Pavyzdžiui, vaikų dainuojamose lietuvių liaudies dainose "Kumelėlė", "Ei tu, kiški pamariški", "Turiu gražią kumelaitę", "Aš tą pušį kirsiu" ir kt. minimas arklys, kumelė, žirgas, jų spalvos. Nors Klaipėdos miesto vaikai turi galimybę pamatyti gyvą arklį (pvz., žirgyne, keliaujant į Jūrų muziejų), bet visada jiems smalsu sužinoti kiek daugiau (*tarkim, kad gražus, puikus arklys, kuriuo paprastai jojama, rečiau važiuojama, vadinamas žirgu. Arklio patelę vadina kumele. Jauną, neseniai atsiradusį arkliuką, – kumeliuku. Arkliai vadinti juodbėriais, bėriais, sarčiais, obuolmušiais, šyviais, širmiais, širviais, juodžiais, keršiais ir kitais jų spalvų pavadinimais*). Tuo tikslu parengiau ir naudoju veikloje autorinę didaktinę priemonę "DAINOS, ŽAIDIMAI kuriuose minimi arkliai (kumelės, kumeliukai)" (<http://www.kpskc.lt/content/view/110>)

3) Labai dažnai darželyje liaudies dainos mokymo procese pedagogai naudoja **dramatizavimą**. Charakteringų judesių atlikimas, vaikų vaidyba su kaukėmis ar aprangos detalėmis palengvina teksto suvokimą ir išmokimą, emocijų perteikimą, plečia vaikų kūrybos ir išraiškos galimybes. Mėgdžiojimui ir judesių bei mimikos kūrybai ypač tinka formulinės liaudies dainos (pvz., "Išbėgs pelė iš miško", „Šuto

boba šustinėli", "Aš turėjau gaidelį", „Slūžinau pas poną"). Daug naujų idėjų vaikų ir pedagogų kūrybai galima rasti Vidos Kazragytės kn. "Mažųjų vaidinimai" (2011).

Pateiksiu mūsų įstaigos vaikų kūrybos **pavyzdžių**, mokantis lietuvių liaudies dainas "Ožys ant tilto stovėjo" ir "Lietuvos šalelėj".

Lietuvių liaudies dainos "**Ožys ant tilto stovėjo**" mokymo procese vaikų klausiau - "kur tas tiltas?", "kaip salėje mes jį galime pastatyti?". Vaikų kūryba:

- Tėja, 6 m. - padarė gimnastikos tiltelį (rankos ir kojos remiasi į grindis, pilvas lanku į viršų);
- Magdė, 6 m. - rankom ir kojom liesdama grindis, išlenkė nugarą "tiltelium";
- Kristupas, 6 m. - užlipo ant suolo;
- Karolina, 5 m. - poroje susikabino rankomis ir kartu atsiklaupė;
- Paulius, 6 m. - su draugais sustojo į liniją vienas už kito ir prasižergė (tarpkojo tiltas-tunelis);
- Irma, 6 m. - poroje atsistoję nuleido rankas ir suglaudė galvas;
- Arnas, 6 m. - "statė tiltą" su trim draugais: ištiesė visi po dešinę ranką, susikabino "malūnėliu" ir sukabino "pynute" kaires rankas.

Lietuvių liaudies dainos "**Lietuvos šalelėj**" tekstui vaikai kūrė judesius.

"Genys malkas kirto":

- Vilius, 6 m. - delno šonu daužti į plaštaką;
- Matilda, 6 m. - daužė delnu į alkūnę;
- Benita, 6 m. - rodė ranka ilgą "nosį";
- Gytautas, 6 m. - daužė delno šonu tarp kitos rankos pirštų;
- Ugnius, 5 m. - suglaudus pirštus kaip su snapu "lesti" į kelius.

"Šuo indus mazgojo":

- Matilda, 6 m. - trynė delnus tarsi "plovė indus";
- Kornelijus, 6 m. - vaidino indų laižymą liežuviu;
- Edgaras, 6 m. - "plovė" kumštelį;
- Julius, 4 m. - vaidino lėkščių plovimą ir dėjimą į lentyną.

"Katinėlis rainakėlis":

- Gabrielė, 6 m. - piršteliais virš lūpos rodė "ūselius";
- Rusnė, 6 m. - kasėsi pakaušį;
- Kamilė, 6 m. - braukė plaštakomis per žandus;
- Vaiva, 4 m. - "išleido" nagelius.

"Mėsos primedžiojo":

- Ugnius, 6 m. - suplojo rankomis;
- Beatričė, 6 m. - rankomis paeiliui mojavo iki žemės;
- Kamilė, 6 m. - viena ranka kėlė įsivaizduojamą mėsą nuo grindų;
- Egita, 5 m. - "gaudė pelę" viena ranka;
- Denas, 4 m. - "šaudė" su ištiesta ranka kaip su ilgu šautuvu.

4) Dar viena galimybė pasireikšti vaikų kūrybai - liaudies dainos **teksto tęsinys** arba kitokia dainos pabaiga. Tai labai pagyvina liaudies dainos išmokimo ir atlikimo procesą, skatina vaikų motyvaciją. Tinka tos liaudies dainos, kuriose nėra nežinomų žodžių ir yra daug veiksmo.

Pavyzdžiui, lietuvių liaudies dainų "Išėjo tėvelis į mišką" ar "Išėjo Cebedinis" tekste pasakojama apie šeimynos kelionę į mišką ir pelėdos nušovimą. Mokymo procese galime:

- pasamprotauti, ką žinome apie naudingą paukštį – pelėdą, kodėl šeimyna nusprendė nušauti pelėdą;
- sukurti naują dainos versiją – kas atsitiko, kai šeima “išėjo į mišką, pamatė pelėdą, tačiau jos nenušovė, o...?”;
- pratęsti dainą, sukurti naujus žodžius jos pabaigai – “suvalgė visa šeima pelėdą ir...” (ką darė su plunksnomis? kur dėjo kaulus?) ir pan.

5) Dar viena vaikų kūrybai pasireikšti palanki terpė - liaudies dainos iliustravimas. Paprastai tokia menine veikla darželį lankantys vaikai užsiima vaikų grupėje ar namuose. Muzikinėje veikloje (salėje) galime naudoti jau padarytus vaikų darbelius: išdėstyti paeiliui pagal dainos teksto veiksmo eiliškumą, kurti darbų parodą, "televizijos filmą", koliažą ir pan.

Naudota literatūra:

- <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/12624>
- <http://www.snaujienos.lt/naujienos/miesto-gyvenimas/18957-senovje-arkliais-ne-tik-em-dirbta-o-irgais-ne-tik--kar-jota>
- http://www.academia.edu/1576814/FOLkLORO_ANSAmbLiu_EtNiNeS_kuLtuROS_iNtERPREtAciju_kONtEkStAS